

hc

Doctor Honoris Causa

Pere Portabella

Universitat
de Girona

hc

Doctor Honoris Causa

Pere Portabella

Parlaments de la cerimònia d'investidura llegits
el dia 10 de febrer de 2022 a l'Aula Magna Modest Prats de la UdG

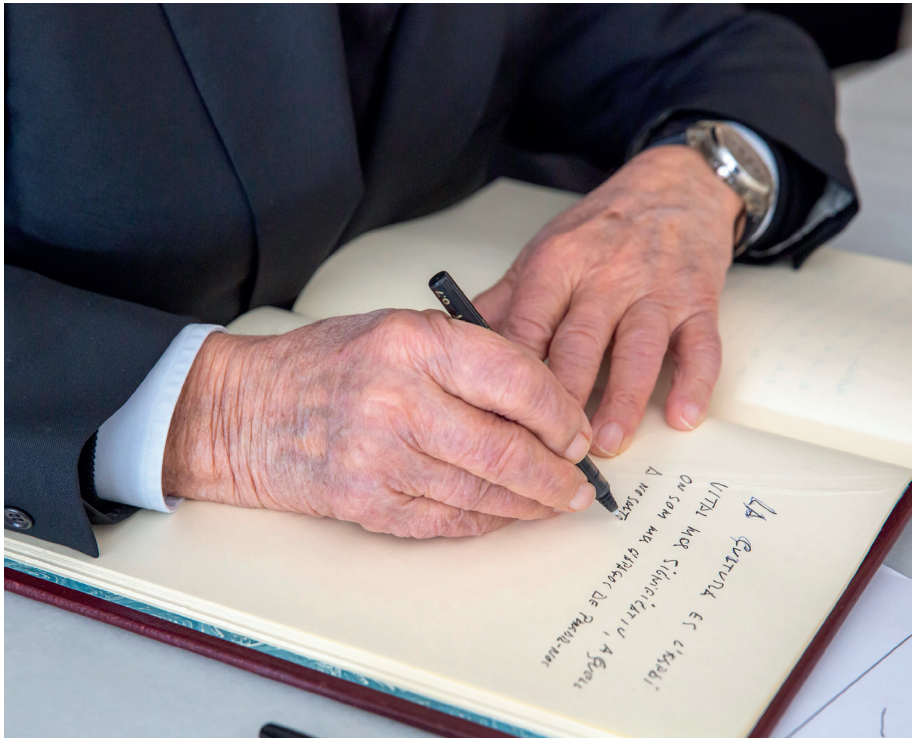
Girona, febrer de 2022


Universitat
de Girona


Edita: Universitat de Girona. Servei de Publicacions.
10 de febrer de 2022
Dipòsit legal: GI 1364-2022

Acord del Consell de Govern de la Universitat de Girona en la sessió ordinària núm. 2/2020, del dia 3 d'abril de 2020

El Consell de Govern, en sessió ordinària 2/2020, de 3 d'abril de 2020, va adoptar l'acord que diu: Aprovar la **concessió del títol de doctor honoris causa de la Universitat de Girona al Sr. Pere Portabella Ràfols**, d'acord amb la proposta presentada per la Facultat de Lletres.



**LAUDATIO DE PERE PORTABELLA
A CÀRREC DEL DR. ÀNGEL QUINTANA**





Estimat doctor Pere Portabella,
Rector Magnífic de la Universitat de Girona,
presidenta del Consell Social de la UdG,
rector Pep Nadal, rectora Anna M. Geli, rector Joan Batlle,
vicerectores, vicerectors, deganes, degans,
membres de la comunitat universitària,
amigues i amics,

Voldria iniciar la meva *laudatio* evocant una imatge. Concretament, la que tanca el darrer llargmetratge que, fins ara, ha dirigit Pere Portabella, *Informe general II. El nuevo rapto de Europa*. Veiem una urna acabada de fabricar en una fàbrica. Al damunt, hi apareixen impressionades les imatges d'arxiu d'algunes significatives manifestacions que van tenir lloc entre 2010 i 2015. La pel·lícula tracta del naixement d'un nou subjecte polític. Constata que vivim un moment d'esgotament d'algunes de les idees i camins que van donar lloc a la Transició. El poble torna al carrer per exigir el dret a la participació. Es mobilitza contra la retallada de l'Estatut, reivindica la independència de Catalunya, ocupa les places per exigir una democràcia real o s'aplega per denunciar la societat patriarcal i reivindicar els drets de les dones. La pel·lícula es va estrenar l'any 2016. A partir del diàleg amb els nous agents polítics es constata com els temps tornen a canviar. Les imatges finals mostren el procés de fabricació d'una urna per posar de manifest

la importància del sufragi universal i el valor de les manifestacions ciutadanes que lluiten per crear noves formes d'organització social.

Com el seu títol deixa entreveure, *Informe general II* és la segona part d'un díptic. La primera va ser rodada els primers mesos de l'any 1976. Comença amb la imatge flamant de la tomba de Franco instal·lada dins un mausoleu al feixisme, el Valle de los Caídos. Portabella filma la tomba quan el cadàver fa pocs dies que s'està podrint, en el moment en què els hereus del dictador encara malden per mantenir tots els seus privilegis. Mentrestant, es pregunta quins seran els nous subjectes polítics que gestionaran la democràcia. Per trobar una resposta dona la paraula als que han de ser els hipotètics líders de la Transició. Escolta els representants dels diversos corrents de l'esquerra socialista, les forces nacionalistes, l'emergent dreta democràtica, els exiliats que tornen després d'una llarga absència. Tots parlen de com es pot prefigurar un futur que desconeixen, expliciten què és el que pensen que cal fer per eliminar els fantasmes de la dictadura. Al final, tot es resumeix en una sola pregunta: ¿Com es passa d'una dictadura a un Estat de dret? En respondre-la, sorgeixen projectes, s'entreveuen possibles pactes i també s'albiren alguns silencis, com el que amaga una voluntat explícita de desmemòria cap a tot allò que ha implicat la repressió franquista. Portabella és allà per documentar i donar forma cinematogràfica a aquell temps d'incertesa. Quaranta anys després, quan alguns mites forjats en aquella Transició començaven a mostrar les seves febleses, va tornar a obrir altres vies de diàleg per ser filmades.

Pere Portabella no ha deixat mai de fer política. N'ha fet de forma explícita des de dins de les institucions, però també n'ha fet des de fora. Ha estat company de viatge de determinats partits polítics, però també ha treballat per la formació de certes associacions de consens democràtic i ciutadà. Ha fet política des de la militància antifranquista, i n'ha tornat a fer per reclamar en veu alta, mentre li donaven un premi honorífic al festival de Sevilla, el compromís contra els excessos i injustícies comesos contra els empresonats per la consulta de l'1 d'octubre. Però també ha fet política en les pel·lícules que ha dirigit i en les que ha produït, en les accions que ha dut a terme al costat dels grans mestres de l'avantguarda del país. Com va assenyalar el cineasta Jean-Luc

Godard, és molt diferent fer cinema polític que voler fer cinema políticament. No n'hi ha prou a expressar unes idees, sinó que també cal canviar les formes per crear nous espectadors amb un clar sentit crític. Fer cinema políticament implica combatre les inèrcies establertes dins les formes d'expressió més convencionals.

Fins ara no he parat de parlar de política, però m'he oblidat d'una qüestió òbvia però essencial. No m'he preguntat què és la política. Permeteu-me que trobi la resposta en un llibre de Hannah Arendt titulat significativament *¿Què és la política?* La filòsofa considera que la política implica la vigència, la renovació i la projecció de la polis com a espai públic lliure, igual, plural, universal i no violent. La política és acció, comunicació i interacció entre uns éssers humans que són capaços de parlar i actuar de forma conjunta. Pere Portabella s'ha situat prop d'aquests principis. Quan calia assumir el temps de l'acció per mostrar el seu compromís contra el franquisme es va moure per assolir les llibertats democràtiques. En els anys més foscos del nostre país va estar sempre allà on calia estar. Va participar o encapçalar algunes de les lluites més sonades que van tenir lloc al nostre país. L'any 1966 va participar en la resistència exterior que es va organitzar per donar suport a la tancada dels estudiants universitaris als Caputxins de Sarrià. A partir d'aquella primera acció va treballar per crear una plataforma cívica, unitària i transversal. Primer, ho va fer-ho amb l'Assemblea d'intel·lectuals que es va tancar a Montserrat l'any 1971 per protestar contra el procés de Burgos. En el transcurs d'aquella tancada es va elaborar el text base per a la constitució de l'Assemblea de Catalunya, l'any 1971, la plataforma unitària constituïda per forces antifranquistes i catalanistes que fa poc ha commemorat els cinquanta anys.

Quan va caldre passar del temps de l'acció al temps de la reflexió també hi va ser. En les primeres eleccions democràtiques de 1977 va ser escollit senador per l'Entesa dels Catalans per la circumscripció de Girona. Quan va constituir-se el Parlament de Catalunya, va ser-hi present com a diputat independent dins les llistes del PSUC (1980-1984), posteriorment va presidir, en la seva constitució, la Comissió Política Nacional d'Iniciativa per Catalunya. En els primers anys de la Transició també va lluitar per establir les bases per entendre el pes

social de la cultura i va ser un dels principals promotors del Congrés de Cultura Catalana, que es va desenvolupar entre 1975 i 1977. També va ser el responsable de la posada en escena que implicava l'acte de retorn del president Tarradellas des de l'exili. L'any 2001 va assumir la funció de president de la Fundació Alternativas, creada per tal de repensar el futur de l'esquerra a Europa, càrrec que encara ocupa en l'actualitat. Al llarg d'aquest camí vital que l'ha dut a ser a dins i a fora de la política institucional, fins i tot molts cops va haver de moure's en la forçada clandestinitat. El 2 de març de 1974, mentre Salvador Puig Antich era executat al garrot, va reunir en un mas, de forma clandestina, diferents presos polítics que havien patit durament la repressió franquista. El seu objectiu va ser rodar *El sopar*, una pel·lícula que posa en evidència que el pres polític és una persona empresonada per les idees, a qui es vol buidar internament. La presó vol exercir damunt del pres una operació de lobotomia ideològica. L'any 2018 va construir una addenda a la pel·lícula per posar en evidència que hi havia nou presos polítics, nou persones que eren a la presó per les seves idees.

Pere Portabella sempre es defineix com un cineasta. Si fa una estona ens preguntàvem què volia dir una cosa tan essencial com la política, permeteu-me que ara ens formulem una altra pregunta bàsica: ¿Què és un cineasta? Per a molta gent, la resposta és una evidència. Un cineasta és aquella persona que es dedica a fer pel·lícules, un professional del cinema i de l'audiovisual. De totes maneres, si al nostre país hi ha algun cineasta que no s'identifica amb aquesta resposta de manual, aquest és Pere Portabella. No s'hi identifica perquè la pregunta és més complexa del que aparenta. Una definició més propera al que ha estat la seva pràctica cinematogràfica podria ser la que va elaborar Jean-Claude Biette, col·laborador de Pier Paolo Pasolini, quan a la revista *Trafic* va dir que un cineasta era «aquella persona que en l'acte de fer una pel·lícula és capaç d'expressar un punt de vista sobre el món i sobre el cinema». En el text on s'inseria aquesta definició, Biette proposava un doble moviment. Un cineasta es caracteritza per la lluita que li permeti mantenir una percepció particular del món, mitjançant un fort compromís davant la lògica del seu temps. Aquesta persona no pot ser un

simple observador de la realitat, sinó algú que ha de ser capaç d'articular un alt grau d'autoconsciència davant del seu mitjà d'expressió. Els seus actes creatius han d'estar marcats per una clara preocupació intel·lectual que li permeti comprendre els fonaments de la cultura en què s'inscriu la seva obra. Com a cineasta, Pere Portabella s'acosta a aquest model, però amb la particularitat que per poder fer cinema de manera política li ha calgut qüestionar les institucions que envolten el cinema, de la mateixa manera que li ha calgut qüestionar les que alimenten la cultura. Li ha calgut assumir la consciència que el cinema és la infància de l'art i que en el seu procés de maduració ha d'estar acompanyat de les altres arts, les més velles.

El cinema de Pere Portabella se situa dins l'espai que Santos Zunzunegui va definir com el de l'extraterritorialitat. No podem entendre tot el que ha filmat sense allunyar-nos del cinema, sense tenir present el diàleg constant amb les altres arts. En un moment de la pel·lícula *Pont de Varsòvia* (1989), un personatge manifesta: «M'atrau la confusió dels llenguatges per arribar a resultats inèdits.» L'artista és vist com algú que intenta posar ordre al caos del món, per commoure i estimular el pensament. Pere Portabella ha entès que el cinema ha de situar-se en un límit. Des de Marcel Duchamp i el dadaisme, l'art contemporani ha obert un camí d'autoreflexió sobre allò que impliquen les seves pràctiques. Al cinema li ha costat més fer-ho, però també ho ha fet. Des de la seva primera pel·lícula com a director, *No compteu amb els dits* (1967), l'obra de Pere Portabella es confecciona a partir del contacte amb determinats músics, com Mestres Quadreny i Carles Santos, que troben en la proposta de Portabella un camp fructífer d'experimentació i creació. També es gestiona en relació estreta amb pintors com Joan Miró o Antoni Tàpies, amb poetes o dramaturgs com Joan Brossa, Octavi Pallisa o Xavier Albertí, que participen en el guió i elaboren els diàlegs de les seves pel·lícules. També es fa en relació amb actrius que han posat la seva interpretació en el cor d'unes obres amb una dramàturgia peculiar –Lucia Bosé, Jeannine Mestre o Carme Elias, entre altres– o uns actors que mostren el seu desconcert travessant paisatges incerts ancorats en diversos presents –Mario Cabré, Christopher Lee, Jordi Dauder o Alex Brendemühl–.

El diàleg entre les arts està acompanyat d'un diàleg intergeneracional. Portabella ha establert un pont únic i valuós entre les avantguardes, ha acostat l'avantguarda dels anys vint a l'avantguarda catalana sorgida als anys cinquanta i als seixanta, i aquesta, amb el conceptualisme que esclata en l'art català dels setanta.

Com a productor, va crear Films 59 i va convidar una figura clau de la primera avantguarda, Luis Buñuel, a tornar des del seu exili a Mèxic per rodar una pel·lícula. El resultat va ser *Viridiana*, guanyadora de la Palma d'Or a Cannes. El premi va generar nombrosos maldecaps al règim franquista. La visió iconoclasta del món expressada per Buñuel i la seva crítica directa contra el concepte tradicional de caritat cristiana van fer que *Viridiana* fos una veritable bomba de rellotgeria. Des de Films 59, Portabella va donar també l'oportunitat de començar la seva carrera a cineastes com ara Carlos Saura, amb *Los golfos* (1959). També va produir la tercera pel·lícula de l'italià Marco Ferreri, *El cochecito* (1960), amb Pepe Isbert.

Una altra persona clau de la primera avantguarda amb qui Portabella va treballar és Joan Miró. L'any 1969, el Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya va organitzar una retrospectiva de la seva obra, amb el títol de *Miró, l'altre*. L'artista va pintar un llarg mural que ressegueix totes les finestres de la planta baixa de la seu del col·legi a Barcelona. Tres mesos després de la inauguració de l'exposició, Miró decideix destruir-lo, esborrant-lo amb dissolvent. Pere Portabella filma l'acció de desconstrucció del quadre. L'any 1973 també filma *Miró Tapís* (1973), on l'artista treballa amb el tapisser Josep Royo per confeccionar un tapís monumental que acabaria instal·lat al vestíbul del World Trade Center de Nova York. Aquest cop seria l'atemptat contra les Torres Bessones el que destruiria el tapís. La pel·lícula *Miró Tapís* documenta la memòria d'aquella obra.

El mateix any 1973 Portabella col·labora amb el grup Treball, que promou l'art conceptual amb caràcter antifranquista a Catalunya, en el qual també participaven Antoni Muntadas, Antoni Mercader, Imma Julián, Carles Hac Mor i el seu col·laborador inseparable, Carles Santos. Tal com expressa molt bé Rubén Hernández en un estudi monogràfic, «les pel·lícules de Portabella acullen exemplarment aquest imperatiu

que suposa assumir l'estigma de la condició contradictòria de l'art del nostre temps: ser fora i ser dins, estar amb i estar contra el museu i davant del museu, dins del mercat i també plantant-hi cara. El cineasta, l'artista és necessàriament un contrabandista, un especialista a anar i venir a través de la frontera, un virtuós de la paradoxa». *Nocturn 29* (1968), *Vampir. Cuadecuc* (1971), *Umbracle* (1972), *El sopar* (1973), *Informe general* (1976), *Pont de Varsòvia* (1990), *El silenci abans de Bach* (2007), *Mudanza* (2008) i *Informe general II* (2016) converteixen Pere Portabella en un cineasta únic. La seva obra ha despertat l'interès dels festivals de cinema –Cannes, Venècia, Rotterdam– i de les filmoteques d'arreu del món, però també dels museus d'art contemporani, com ara el MoMa de Nova York i el Centre Georges Pompidou de París.

«En les ales del temps la tristesa vola, i quan una ciutat se sent derrotada la ciutadania envelleix», escrivia Michel de Montaigne al segle XVI. Lluitar des de l'art per no ser vençuts i perquè la derrota no penetri en el cor de la nostra societat i de la nostra cultura implica seguir amb fermesa un camí marcat pel fràgil equilibri constant entre l'ètica i l'estètica. «Derrotado, derrotado pero no vencido», afirma l'actor Mario Cabré mentre entra a la dutxa, en la primera escena de *No compteu amb els dits*. En aquell univers nocturn, situat en l'umbracle de la ciutat vampiritzada pel franquisme, Portabella, com molts artistes de la seva generació, va sentir el pes imposat de la derrota, però en cap cas es va considerar vençut. Potser alguns joves veuen avui Pere Portabella com una força del passat que ho travessa tot. La força de la seva figura no es troba només en el seu passat, sinó en el fet que la seva obra no deixa mai de proposar-nos una gran lliçó útil per al nostre present mentre no para d'irradiar-se cap al futur.

Un dia, fa més de deu anys, Pere Portabella va venir convidat a parlar en una classe amb els alumnes d'Història de l'Art i de Comunicació Cultural de la Facultat de Lletres. La seva reflexió davant els joves estudiants va ser molt clara. Va reivindicar la importància que implica pensar la cultura com a espai de transgressió, va insistir en la importància que implica assumir el dubte davant tots els procediments institucionals que marquen determinades pràctiques i en la necessitat de qüestionar-ho tot des del diàleg interdisciplinari. Aquell dia va parlar

de Johann Sebastian Bach, a propòsit d'*El silenci abans de Bach*. Va posar el compositor com a exemple de la recerca de l'ordre estètic, però també com a camí per trobar una esfera del que és sensible, que ens sacsegi i ens ajudi a pensar.

La distinció d'honoris causa és una distinció d'una gran rellevància acadèmica. Honorem la importància de la persona candidata i la convidem a formar part del claustre de professorat. Ara, més que mai, mentre llegeixo aquesta *laudatio*, estic ben convençut que la personalitat de Pere Portabella és un bon exemple de tres virtuts que han d'acompanyar sempre la universitat: el diàleg, el dubte i la curiositat. El cinema de Pere Portabella ens interpel·la des d'un lloc determinat i posa en dubte les pràctiques artístiques. La seva lluita política ens ajuda a adonar-nos que cal superar tot sentiment de derrota per no envellir mai més envoltats de tristesa. El seu diàleg amb les diverses esferes de l'avantguarda ens recorda que només des de la radicalitat l'art pot ajudar-nos a ser més forts per enfrontar-nos a uns temps complicats. «*You can't always get that you want* –Mai no podràs tenir allò que vols», cantaven els Rolling Stones. El títol de la cançó potser implica un cert pragmatisme, però també ens recorda que només si tenim en compte les nombroses contradiccions vitals podrem trobar el camí cap a aquella utopia llunyana que ens ajuda a no estar mai quiets i a no sentir-nos conformats.

És per tot això que tinc l'honor i el privilegi de demanar al Rector Magnífic de la Universitat de Girona, en nom de la Facultat de Lletres, que s'atorgui el grau de doctor honoris causa al senyor Pere Portabella i Ràfols.

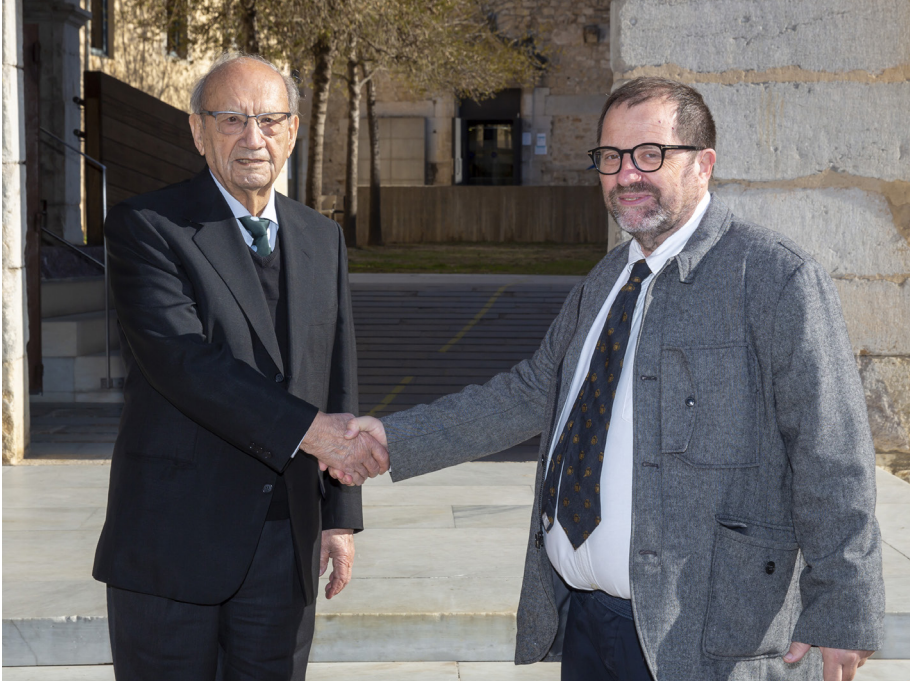
Àngel Quintana

Girona, 10 de febrer de 2022



DISCURS DEL SR. PERE PORTABELLA





Rector Magnífic, vicerectors, degans, directors de Departament, col·legues, senyores i senyors,

Agraeixo al padrí la gentilesa d'haver-me facilitat la possibilitat d'incorporar-me al seu discurs a partir de les múltiples imatges que les ressonàncies del seu text em suggereixen.

El doctor Quintana comença evocant una imatge, la fabricació d'unes urnes, i destaca com *Informe general II* posa en valor el «naixement d'un nou subjecte polític».

Això em suggereix una pregunta que sempre he considerat fonamental: Té sentit plantejar la política des de l'àmbit de la cultura?

Sí, qüestionant el sentit mateix d'aquestes dues paraules, i utilitzant-les més enllà de la qüestió cultural, pública o privada, relativa a l'administració de béns i productes considerats culturals. La cultura no és un producte a vendre ni només un patrimoni a defensar. La cultura és l'espai vital més significatiu, aquell on som més capaços de pensar-nos a nosaltres mateixos. Com donar-nos aquesta possibilitat? Com entomar aquest desafiament conflictiu? I com fer-ho sense que ningú en quedi al marge, sinó fent d'això un problema comú?

Les crisis tenen la virtut de ser reveladores. La crisi global actual ens ha posat en evidència. La cultura va romandre en silenci durant les dècades en què es va acceptar acríticament que no hi havia límits, que tot era possible.

La cultura ha estat convidada de pedra davant les polítiques d'austeritat que han portat molts països a una crisi social profunda i han

enviat milions de persones a l'exclusió. I la cultura no ha tingut resposta davant d'unes formes de comunicació i relació que, com ha explicat Todorov, han deixat de banda la informació i el contacte directe de tu a tu, que dona riquesa a l'experiència.

La ideologia dominant, que considera que tot té un preu i que la capacitat normativa la té l'economia, trenca el vincle social. En aquest sentit, la cultura ha de recuperar la seva dimensió política.

La meua resposta és radical: superació dels codis aristotèlics, norma i forma, que designen la continuïtat narrativa clàssica causa-efecte i l'eliminació de la clausura; anul·lació de la jerarquització de les seqüències i la desaparició de les seqüències de transició.

En definitiva, mentre un argument tan sols s'ha «d'explicar», un relat ha de construir-se a partir del teu propi imaginari i ha de ser capaç d'atraure't per tot allò que té de sensorial i emocional. Ofereix un o més conflictes que els seus usuaris han d'interpretar. Un discurs sense relat informa. El relat comunica sempre i el discurs hi està implícit. Òbviament no és el mateix mirar que focalitzar la mirada en funció d'un projecte imaginari previ.

Els informalistes i el conceptualisme van trencar una visió i uns codis superats per obsolets. I el que és fonamental: l'espectador-lector i usuari accedeix com a subjecte actiu i participatiu. Se situa i ocupa l'espai entre els plecs que ofereix el relat per viure la seva pròpia experiència, que acaba i conclou des de la seva pròpia mirada.

I permetin-me que insisteixi en altres obvietats:

1. És impossible dissociar el repte de nous llenguatges de ruptura artística de les expectatives de canvi més àmplies.
2. Mirar de forma diferent és construir noves formes de veure l'emergència d'un món canviant.
3. Operar radicalment en els codis lingüístics és un treball irrenunciable per a un moviment social que cerca transformar les coses.

Un altre dels aspectes que ha destacat el padrí és el «compromís contra els excessos i injustícies comeses».

Des d'una mirada global i des del que queda de la sostenibilitat, avui estem al límit i davant un escenari devastador.

Heidegger ens va advertir de no allunyar-nos del present per a no caure en el forat negre de la nostàlgia.

Milions de persones passem de ser espectadors passius a usuaris amb una capacitat d'accés als mitjans inimaginable.

Avui som actors en un relat en el qual intervenim perplexos per no oblidar que un espai cultural compartit és la base de la responsabilitat com a idea fonamental de la convivència.

L'encert d'incloure la participació musical en aquest acte em fa sentir-me directament al·ludit. Anys enrere, quan estàvem rodant la meva primera pel·lícula, *No compteu amb els dits*, en Joan Brossa em va trucar al laboratori de sonorització per a dir-me que es retardava ja que l'havia anat a veure un xicot pianista virtuós de Vinaròs, Carles Santos, que acabava d'arribar de Nova York, on s'havia relacionat amb Fluxus, John Cage, Marcel Duchamp, Lucy Lippard i altres personalitats de les noves propostes. D'aquesta manera, vam confluïr un poeta, un músic i un cineasta. Una tríada que va donar molt de si.

Carles Santos també estava entre els detinguts per participar a la reunió clandestina de l'Assemblea de Catalunya a la parròquia de Maria Mitjancera. Era un dels 113 que, posteriorment, vam ser a traslladats a la Model.

Un moment inoblidable: al magatzem, convertit en biblioteca de la presó Model, hi vaig descobrir un piano vertical abandonat, desafinat i materialment desmanegat. Li vaig demanar a Santos, amb qui compartia cel·la, que toqués una sonata de Bach.

El resultat: una onada de sorolls, notes i sons. Una acció-artefacte, una sensació meravellosa, reeixida, inoblidable, una impugnació a l'espai, a la presó i a la dictadura.

La cultura és un espai per a l'activitat vital, plural i conflictiva en la qual donem sentit al món que compartim i en el qual ens impliquem, tot apuntant a la necessitat de fer possible una altra experiència del nosaltres.

La cultura és l'espai més significatiu de què disposem, capaç de pensar-se a si mateixa. Actuem, doncs, amb determinació per a sortir de l'abisme d'un creixement infinit en un planeta finit. Michel de Montaigne fa quatre segles ja ens va advertir que la cultura és allò que ens institueix en persones.

Tal com la curiositat –origen del saber– no és aliena a la implicació política, al plaer i a la creativitat, tampoc ho és al dret a la contemplació: escoltar Bach, mirar un paisatge o un Tàpies per plaer també ens fa lliures.

Articulem Art i Política.

Pere Portabella

Discurs d'investidura llegit el dia 10 de febrer de 2022
a l'Aula Magna Modest Prats de la Facultat de Lletres
de la Universitat de Girona

DISCURS DEL DR. QUIM SALVI





Estimat doctor Pere Portabella,
presidenta del Consell Social de la UdG,
degà de la Facultat de Lletres i padrí del doctorand,
rector Pep Nadal,
rectora Anna M. Geli,
rector Joan Batlle,
membres de la comunitat universitària,
amigues i amics,

La cerimònia d'investidura d'un doctor honoris causa és un acte solemne i significatiu. Solemne, perquè mereix la màxima atenció de la comunitat universitària, perquè representa un punt i a part en la quotidianitat, en el dia a dia. Significatiu, perquè il·lumina els espais de compromís social de la Universitat mateixa, perquè les persones honoris causa esdevenen símbols de tot allò que pretenem ser com a universitaris.

En els últims actes de doctorats honoris causa, hem tingut l'honor d'incorporar al claustre de la UdG persones que són exemple d'actituds elogioses i admirables: en el camp de la reivindicació feminista i de la justícia equitativa i el respecte a la diversitat i a les polítiques de gènere; en el món de l'activisme i la cooperació solidària; en el terreny de la lluita pel medi ambient, i la pedagogia radical que reclamen els objectius de desenvolupament sostenible de les Nacions Unides.

Avui, la UdG té la gran satisfacció de tenir un nou doctor honoris causa, en aquest cas lligat indefectiblement a la cultura i, per descomptat, al cinema. Així ens ho ha explicat a bastament el doctor Àngel Quintana en l'elogi de la figura i l'obra de Pere Portabella.

Però deixeu-me que, com a rector, destaqui especialment el paper que el doctor Portabella té en la transmissió del coneixement.

Un llibre que glossa la figura de Xavier Folch, amic i company de Portabella, amb qui va participar en múltiples iniciatives antifranquistes, ens parla de la tasca connectora de Folch entre generacions. Diu: «Els lligams, els fils (els de les persones que ell va conèixer i que no es van conèixer entre elles) tenen sentit si algú es dedica a convertir-los en un tot unitari, en un espai de diàleg on es barreja la tradició i la modernitat.

»En Xavier va ser aquesta baula que esdevé cadena, és a dir, cultura. Cultura en un sentit ampli, que abraça la creativitat i l'acció política i social, que pensa en la llengua, però també en la història del país que la conté i que és explicat (i viscut) en aquesta llengua.» Tot això que el llibre ens diu de Xavier Folch es pot dir també, amb la mateixa contundència, de Pere Portabella.

Pere Portabella ha estat, és, una part imprescindible de la cadena, de la transmissió de coneixement que esdevé cultura, la cultura necessària perquè un país sigui un tot que evoluciona amb el temps. Portabella significa el lligam amb els corrents d'avantguarda, amb Miró i Tàpies, amb Saura, amb el grup Dau al Set, amb Joan Brossa, amb Carles Santos, amb escriptors, pintors, persones de música, teatre i cinema, que van significar, en el seu moment, una referència inexcusable de modernitat i obertura.

Portabella és la baula entre ells (el nostre passat més recent) i nosaltres i els que vindran després de nosaltres (el futur més proper). Perquè és l'home que recull la vitalitat de la transgressió històrica, l'augmenta, la fortifica, l'encara i la projecta en el seu propi dia a dia de creació ininterrompuda.

No parlo de nostàlgia. No estic parlant de nostàlgia. El mateix Portabella ho detesta. Diu Portabella que no té relació de dependència

amb el passat i que «no hem de moure'ns del present». En un article sobre Portabella, el professor de la UdG Xavier Antich ja remarcava la importància de la immediatesa vital. Les imatges, com les del cinema, revelen un temps determinat, l'il·luminen i el projecten cap endavant. I en arribar al nostre present «en revelen l'arqueologia», és a dir, ens expliquen aquest present. La consciència del passat que es trasllada al present. Aquesta és una de les essències que es destil·len de la creació de Portabella.

Al mateix temps, vull fer notar allò que el mateix Portabella qualifica com a «multidisciplinari». Diu Portabella: «Visc mesclat; per mi és impossible separar la política del cinema, del teatre, de la música; l'important és la sintonia entre les persones.» I recomana a les persones que es vulguin dedicar al cinema «que se'n vagin a pensar, si és que ho volen fer, a les universitats; és allà on es pensa en general, és allà on es poden barrejar amb gent d'altres disciplines».

La Universitat, un lloc on pensar i on debate. On enriquir-te d'intel·ligències diverses. On reflexionar i on activar les condicions per a l'acció. Això és el que ha de ser la Universitat, expressat en una lliçó primordial, necessària i lúcida que ens aporta un Pere Portabella ple de vitalitat. L'exercici mateix de la cultura és un acte polític. I la política, la immersió en la realitat, és per a Portabella una part indefugible d'una actitud cultural. Ho ha demostrat al llarg de tota la seva trajectòria com a creador i com a activista.

Hem vist, al començament de l'acte, algunes imatges que lliguen Portabella al nostre paisatge. I és en aquest sentit que no voldria passar per alt un altre dels factors clau per convertir l'acte d'avui en tota una altra cosa, ben diferent de les anteriors cerimònies que hem organitzat. Aquest doctorat honoris causa és també motiu i causa d'integració amb altres organismes i institucions del país. La nostra Biblioteca ha muntat una exposició, que us convido a visitar, sobre «Portabella, cinema i política». El centre d'art contemporani Bòlit ha organitzat dues propostes («Acció Santos» i «Gosar poder») a l'entorn de Portabella, la música i la poesia, amb tot d'activitats paral·leles, que Pere Portabella inaugurarà demà. Com també s'inaugurarà a Figueres, la ciutat on va néixer, una mostra sobre la seva col·lecció personal d'art al Museu

de l'Empordà. Iniciatives paral·leles que es troben en la conjunció de l'univers Portabella i que ens parlen, també, de la necessària implicació de la Universitat amb el país.

Pere Portabella, el nostre flamant honoris causa, és i ha estat. I ha viscut. I viu, intensament. Un present que és el nostre i que ell descriu amb la rebel·lia de l'home d'acció, amb la fidelitat del testimoni, amb la passió de l'artista. Portabella parla del desballestament d'Europa. S'enfonsa «perquè quan hi van pensar només van tenir en compte la política i l'economia. Ningú no va parlar de cultura i així ha condemnat Europa a la desintegració que ara vivim».

Amb actes com aquest, reivindiquem la cultura com a antídote. Justament perquè des de la Universitat tenim el dret i el deure de fer de la cultura motor d'humanitat. En l'homenatge a Pere Portabella, de fet, les universitats ens reivindiquem com a eines transformadores de la societat per un futur millor, per un futur més humà.

Moltes gràcies,

Quim Salvi

Rector de la UdG

Girona, 10 de febrer de 2022

honoris causa

Sr. Pere Portabella Ràfols

Universitat
de Girona

30
ANYS

#u
#h















Universitat
de Girona